

КРИЗЬ ЛИХОЛІТТЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ — ДО ОСВІТИ, НАУКИ І ВИЗНАННЯ

*До 100-річчя з дня народження
Володимира Івановича Третевича —
доктора біологічних наук,
завідувача лабораторії фізіології лактації
Українського НДІ фізіології та біохімії тварин
(ІБТ НААН)*

1 жовтня цього року Володимир Івановичу Третевичу, завідувачу лабораторії фізіології лактації нашого інституту у 1961–1993 рр., відомому вченому-фізіологу, доктору біологічних наук виповнилося б 100 років з дня народження. Однак минає дев'ятий рік (20.05.2009 р.), як Володимир Іванович відійшов у вічність і покоїться на Сихівському цвинтарі у Львові. Світлий образ цієї постаті зберігається і сьогодні в пам'яті тих, кому він допомагав робити перші кроки у велику науку, молодших колег-науковців, аспірантів того періоду, у яких приймав іспити з фізіології, вдячних учнів. Яким же був Володимир Іванович у житті та праці вченого, педагога, керівника лабораторії? Пам'ятаємо ми його відданість науці, колективу інституту, в якому пропрацював

33 роки та лабораторії фізіології лактації, яку створив й очолював з 1961–1993 рр. Його глибокі фундаментальні знання, наукова і людська відповідальність, чесність, принциповість і вимогливість у житті та праці завжди виділялись як основні риси його характеру, що сформували високий авторитет вченого, педагога і керівника-організатора наукових досліджень. Разом з тим, Володимир Іванович завжди залишався чуйним і співчутливим до колег і підлеглих, вміло поєднував педагогічний такт з хистом привчання до кропіткої праці молодих науковців-дослідників. Саме ці та низка інших позитивних особливостей постаті Володимира Івановича виокремлювали його серед інших фундаторів Інституту та колег науковців, сформували йому незаперечний авторитет високоосвіченого науковця та педагога. Це визнавали відомі вчені Казахстану (професор Дюсембін Х.Д.), Азербайджану (професор Алієв А. А.), Молдови (професор Марченко Г. М.), Росії (професор Грачов Й. І., професор Кокоріна Е. П.), а також інші науковці, з якими Володимир Іванович плідно і творчо співпрацював упродовж багатьох років.

Народився В. І. Третевич у м. Локачі Локачинського району Волинської області 1 жовтня 1918 р. Після вересня 1939 р. був призваний до Радянської Армії, і не завершивши строкову службу та незважаючи на важке поранення у перші дні війни, пройшов фронтовими дорогами всі роки Другої Світової. Після завершення війни і демобілізації вступив у Львівський зооветеринарний інститут, який закінчив у 1952 р. Завершивши навчання в Інституті, вступив до аспірантури на кафедрі фізіології сільськогосподарських тварин цього ж Інституту, де під керівництвом відомого вченого, професора Берковича Є. М. у 1956 р. захистив кандидатську дисертацію.

Після закінчення аспірантури Володимир Іванович працював асистентом кафедри зоогігієни, а також органічної та біологічної хімії цього ж інституту. У 1961 р. був призначений завідувачем лабораторії фізіології лактації Українського НДІ фізіології і біохімії сільсько-

господарських тварин. У 1962 р. його направили до Монгольської Народної Республіки на посаду старшого викладача-консультанта кафедри біохімії Монгольського сільськогосподарського інституту (м. Улан-Батор). За період роботи в Монголії (1962–1964 рр.) поряд з педагогічною діяльністю займався науковою роботою. Спільно з науковцями МНР підготовлено і видано підручник з біохімії. Повернувшись в Україну, В. І. Третевич продовжував активно розвивати в Українському НДІ фізіології і біохімії сільськогосподарських тварин фундаментальні та прикладні напрями досліджень з фізіології лактації. У цей період під його керівництвом було започатковано застосування нових методів фізіологічних досліджень з використанням тиреотропних гормонів, артеріовенозної різниці по молочній залозі, мічених амінокислот. Науково-дослідна робота вченого була спрямована на розробку й вивчення теоретичних і прикладних питань підвищення продуктивності та збереження високої функціональної активності молочної залози лактуючих тварин, регуляції процесів синтезу й виведення молока у корів.

Значну увагу вчений приділяв вивченню питань сорбції молочною залозою корів азотних, глікопротеїнових і ліпідних попередників молока з крові методом артеріовенозної різниці та впливу на ці процеси фізіологічних і технологічних чинників, біологічного ритму, кратності доїння. Вивчав вплив різного рівня білкового, мінерального, енергетичного живлення та біологічно активних речовин на секрецію молока, його склад і лактаційну діяльність організму корів.

Встановлено, що введення гормонів тироксину, пролактину, прогестерону та АКТГ зумовлює різноспрямовану дію на секреторну активність молочної залози корів у різні періоди лактації. Залежно від фонові та ендогенної концентрації, вплив цих гормонів може бути як синергічним, так і антагоністичним. Обґрунтовано комплексну стимулюючу дію цих гормонів на процеси молокоутворення і розширено роль пролактину в секреції технологічно важливих компонентів молока. Дослідженнями доведено, що в біосинтезі жиру, білків, лактози та інших речовин молока корів беруть участь різні системи організму, що взаємозалежно зв'язані з його лактаційною функцією. Регуляція усіх біосинтетичних процесів і лактаційної діяльності організму забезпечується як нервовою, так і ендокринною системами.

На основі отриманих результатів у 1973 р. Володимир Іванович захистив докторську дисертацію з «Вивчення закономірностей секреції молока у корів» за спеціальністю «Фізіологія людини і тварин». У наступні періоди наукової роботи разом з учнями з'ясовано окремі механізми утворення та виведення молока у корів залежно від кратності доїння та тривалості переддоїльної підготовки вимені. Встановлено фізіологічну періодичність поглинання та виділення вільних амінокислот, фосфорних сполук, окремих білкових, вуглеводних, ліпідних, глікопротеїнових компонентів молока молочною залозою корів. Доведено, що підвищення протеїнового та енергетичного живлення корів зумовлює зростання вмісту попередників компонентів молока у крові, яка притікає до молочної залози корів, а також жиру і білка. Обґрунтовано, що за концентратного типу живлення корів в їхньому організмі створюється дефіцит мінеральних речовин. Дослідженнями артеріовенозної різниці окремих амінокислот, глікопротеїнових, фосфорних і ліпідних компонентів по молочній залозі корів та овець встановлено періодичність їх поглинання та виділення, що значною мірою залежить від фізіологічного стану організму. Відзначено вищу інтенсивність поглинання молочною залозою вільних амінокислот у першій половині лактації. Доведено, що вільні амінокислоти можуть використовуватися як на утворення білків молока, так і на енергетичні потреби організму. Синтетична здатність альвеолярного відділу молочної залози щодо глікопротеїнових та білкових компонентів значно вища, ніж у тканинах молочних протоків, цистерни вимені чи дійок. Ці дані підтверджено вищою аміотрансферазною активністю тканин альвеолярного відділу молочної залози.

Спростовано стимулюючу роль «залишкового молока» у молочній залозі після доїння щодо секреції жиру і білка молока. Крім того, показано, що молочна залоза корів може синтезувати і виділяти у венозну кров амінокислоти, рівень яких недостатній, шляхом переамінування безазотових субстратів. Встановлено, що оптимальне співвідношення вуглеводів і протеїнів

у раціоні корів забезпечує зростання в молоці азотних, ліпідних і фосфорних сполук та добових надоїв. Однак за наявності в раціоні під час лактації значної кількості концентрованих кормів в організмі створюється дефіцит мінеральних речовин.

Дослідженнями В. І. Третьевича та його учнів обґрунтовано фізіологічно адекватні умови підготовки нетелей та корів першої лактації до машинного доїння з використанням різних типів доїльних установок за умов прив'язного та безприв'язного утримання. Фізіологічними дослідженнями з інтенсивності молоковидення у корів, залежно від лактації, продуктивності, тривалості переддоїльної підготовки вим'я та перетримки у станках доїльної установки, визначено оптимальні параметри цих технологічних елементів.

Упродовж наступних років науковцями лабораторії отримані нові важливі результати фізіологічних досліджень динаміки змін піддійкового вакууму в процесі доїння, стан серцево-судинної системи, інтенсивності виведення молока у корів без застосування підгодівлі концентратами на групових установках у доїльних залах. Ці результати використані для вдосконалення технічних і технологічних параметрів машинного доїння корів та їх адаптації до умов промислового виробництва. Обґрунтовано, що тривалість доїння корів середньої продуктивності не повинна перевищувати 5–6 хвилин. Перетримування доїльних стаканів на вимені корів зменшує рефлекс і швидкість молоковидення, продовжує час доїння та травмує слизову діжки і цистерни вимені.

Під керівництвом Володимира Івановича Третьевича підготовлено і захищено 4 дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук. За період активної праці опубліковано понад 250 наукових робіт, видано 4 науково-методичних та практичних рекомендацій, одержано 5 авторських свідоцтв.

Як учасник Другої Світової війни, Володимир Іванович нагороджений 14 бойовими нагородами, був поранений. Рани війни змушували його терпіти значний фізичний біль упродовж навчання та праці, проте він ніколи не оприлюднював цього, не нарікав на свій життєвий шлях і долю.

**Ось таким був Володимир Іванович у житті та праці науковця і педагога,
і саме ці риси його особистості нам завжди нагадують про нього.**

Доктор ветеринарних наук, професор,
членкор НААН Федорук Р. С.

Доктор сільськогосподарських наук,
професор Цісарик О. Й.